

ЕКОНОМІКА

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 330.101

*Радченко В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

РОЗВИТОК ПРЕДМЕТА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ: ПРОБЛЕМА НОВОЇ ПАРАДИГМИ ТА РОЛІ ВЛАСНОСТІ

В статті досліджується проблема становлення нової парадигми економічної теорії на основі розвитку її предмета. З'ясовується характер змін у світовому господарстві в умовах формування постіндустріального суспільства, загальної інтелектуалізації виробництва, утвердження “економіки знань”, змін настільки глибоких, що вноситься нова якість у предмет економічної теорії, дослідити який тепер на засадах неокласичної парадигми стає неможливим. З'ясовуються методологічні підходи, які мають забезпечувати формування нової парадигми, визначаються основні ознаки її змісту. Найголовнішим є те, що нова парадигма економічної теорії ґрунтується на “економіці знань”, загальній інтелектуалізації виробництва і утвердженні інтелектуальної власності.

***Ключові слова:** предмет економічної теорії, парадигма економічної теорії, неокласична парадигма економічної теорії, постнеокласична парадигма економічної теорії, економіка знань, інтелектуальна власність.*

Сучасне світове господарство охоплене глобальними трансформаційними змінами. Починаючи з другої половини ХХ століття розгортається науково-технічна революція, яка пройшла уже декілька етапів. Формується постіндустріальне суспільство, яке поширюється насамперед на розвинуті країни. Виразом такого суспільства є “економіка знань”, “інформаційна економіка”, а з ХХІ століття формується концепція “нової економіки”, яка набула популярності у США [1, с. 18].

Визначальними рисами сучасного виробництва стають інновації, інтелектуальний капітал, інформаційні технології. Виникає нове співвідношення факторів виробництва, у економічному зростанні підвищується значення нематеріальних активів. Глибокі зміни відбуваються також у суспільно-економічних відносинах.

Виникнення глибоких трансформацій у суспільному виробництві потребує їх наукового пізнання, осмислення і обґрунтування відповідно до правил поведінки

людей (насамперед економічних суб'єктів), тобто вироблення таких рекомендацій, які мають стати основою економічної політики і господарської практики. Виникають також питання: чи діють “старі” економічні закони і в якій мірі вони змінюються? Чи може їх пізнати та економічна теорія, яка складалася століттями і сформувалася на базі попередньої матеріально-економічної дійсності? І саме основне, чи зумовлюють зміни, що відбулися (і відбуваються) у світовому господарстві, потребу в новій парадигмі економічної теорії і якщо так, то якою вона має бути?

Здійснення глибокого аналізу якісних змін з входженням суспільств в постіндустріальну еру з метою подальшого розвитку економічної теорії має особливе значення для України. Насамперед тому, що наша країна за понад двадцять два роки незалежності не “напала” на ефективну модель соціально-економічного розвитку, хоча з самого початку перетворень перехворіла сильною ейфорією легкості побудови соціально-орієнтованої економіки. Після глибокої трансформаційної кризи (1991–1999 рр.), економіка України зробила деякі кроки у напрямку зростання, проте знову попала під вплив світової економічної кризи 2008–2009 рр. і з того часу знаходиться в депресивному стані, ВВП країни у 2012 році склав лише 69,4% до рівня 1990 [2, с. 30]. Отже, завдання для суспільства залишається тим же: знайти “власну” модель соціально-економічного розвитку, яка була б як прогресивною, так і адаптованою у світовий суспільний прогрес.

Не є уже відкриттям, що сучасна економічна теорія знаходиться в розгубленому стані. Одні і ті ж самі *нові економічні явища* вчені пояснюють з різних методологічних позицій. Особливе збурення економічної думки викликала світова економічна криза 2008–2009 років. Активізувалися концепції, на які, здавалося б, наука уже дала достатню відповідь (фізичної економії, філософії господарства та ін.). Урізноманітнилось пояснення теорії факторів виробництва Ж. Б. Сея, маржиналізму. Аналіз складних економічних явищ переважно здійснюється з позицій ринкового механізму (його вдалого чи невдалого використання), а такі фундаментальні чинники як власність, економічні інтереси, концентрація капіталу, негативний вплив монополізації виробництва, пригноблення національних інтересів в результаті тиску глобалізації, поглиблення нерівномірності економічного розвитку країн та ін. залишаються часто поза увагою.

Методологічна невідповідність сучасної економічної теорії особливо яскраво проявляється в ліберальній моделі. Саме нав'язування ззовні цієї моделі для здійснення трансформаційних перетворень в нашій країні яскраво підтверджує її нежиттєздатність та односторонню спрямованість (див. аргументацію А. Гальчинського, О. Гоша, П. Єщенко та ін.) [3].

Складнощі в економічній теорії відобразилися і на змісті вітчизняних підручників, посібників для навчання у ВНЗ та загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ), принципом змістовної побудови яких все більше стає еkleктика на кшталт “Економікса”.

Методологічна та змістовна невідповідність сучасної економічної теорії, очевидно, є причиною і її низької витребуваності в економічній діяльності українського суспільства. Якщо сказати, що у нашій економіці панує хаос, то це буде повністю відповідати дійсності. В економічній політиці і практиці ми спостерігаємо багаточисельні відхилення від вимог економічних законів при прийнятті

трансформаційних рішень. Зокрема, при перебудові аграрного сектора економіки, створенні національної структури господарства, підписанні документів про вступ в СОТ, в яких, як виявилось, незахищеними залишилися інтереси національних виробників, тощо. Навіть в освітній сфері України проявилась низька затребуваність економічної теорії: рішенням Міністерства освіти і науки України предмет “Основи економічної теорії” виключений із числа нормативних предметів блоку гуманітарних дисциплін державного стандарту всіх неекономічних спеціальностей, підготовку яких здійснюють ВНЗ України, а шкільний предмет “Економіка” виключений із числа предметів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) випускників ЗНЗ, що негативно позначилося на якості шкільної економічної освіти.

Пошуки обґрунтування предмета економічної теорії – це проблема існування та розвитку самої економічної науки, наповнення її новою якістю, що є основою формування найбільш адекватних, а тому і ефективних соціально-економічних моделей організації суспільств.

Наукові уявлення про економіку зародилися ще у глибокій древності (Ксенофонт, Арістотель). Великий внесок у становлення і розвиток предмета економічної теорії внесли А. Монкретьєн, А. Сміт, Джон Мілль, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. М. Кейнс, П. Самуельсон та інші фундатори (послідовники) економічних шкіл. Серед представників української науки XIX – XX ст. проблема предмета і метода економічної науки (політекономії) досліджувалась у працях Д. І. Піхна, М. І. Туган-Барановського, О. М. Миклашевського, Л. В. Федоровича, В. Я. Железна, М. М. Вольського, Р. М. Орженцького та інших.

У XX столітті формування поглядів на предмет економічної теорії здійснюється під впливом неокласичних теорій, інституціоналізму та неоінституціоналізму. У СРСР та інших соціалістичних країнах утверджувалась марксистсько-ленінська парадигма економічної теорії (політекономії) [4].

Глибокі методологічні дослідження проблеми змісту предмета економічної теорії в сучасних умовах здійснили українські вчені: В. Базилевич [5], А. Гальчинський [6], О. Гош [7], П. Єщенко і А. Арсеєнко [8], Ю. Зайцев і В. Савчук [9], В. Геєць [10], Н. Гражевська [11], А. Чухно [12] та інші. Нами також не однократно піднімалась проблема змісту предмета економічної теорії в руслі сучасних з цього приводу дискусій та у зв'язку з вибудовою змісту курсів економічної теорії у ВНЗ та ЗНЗ України [13].

Метою нашого дослідження є з'ясування наукових основ парадигмального оновлення економічної теорії в контексті завдань, що розв'язуються у вітчизняній економіці.

Дослідження автора. Уявлення про предмет економічної науки, як підкреслювалося вище, формувалися тисячоліттями. Оформлення економічних знань в систему як знань наукових пов'язується з розвитком ринків і становленням капіталістичних відносин. Саме в цей час, в епоху первісного нагромадження капіталу, появляється перша концепція – меркантилізм, яка віддзеркалила розвиток економічної науки. Меркантилізм розвинувся в Англії, Франції, Італії та інших країнах. Саме представник цієї школи французький вчений А. Монкретьєн ввів у наукове використання термін “політична економія” (“Трактат політичної економії”, 1615 р.). Це поняття відобразило як суть економічної думки так і нові (тодішні) економічні

реалії. З цього часу економічна теорія розвивається під рубрикою “політичної економії”. Свого розвитку вона досягла в працях таких представників класичної буржуазної політекономії, як А. Сміт і Д. Рікардо. “У А. Сміта политическая экономия развилась в некоторую целосность, охватываемая ею область получила до известной степени законченные очертания...” [14, с. 158]. На якісно новий щабель економічну теорію підносять К. Маркс і Ф. Енгельс, створивши пролетарську політекономію.

Основні підвалини парадигми класичної буржуазної політекономії – це теорії вартості і вільної конкуренції. Найглибшою основою парадигми марксистської політекономії є теорія додаткової вартості та положення про заміну капіталістичної приватної власності суспільною.

У другій половині ХІХ століття відбуваються якісні зміни у економічній теорії, народжується *неокласична парадигма* (У. Джевонс, А. Маршалл), запроваджується термін “економікс” (А. Маршалл, 1890 р.). Тепер економічна наука розглядається насамперед з практичної точки зору як дослідження механізмів функціонування ринку, як наука про багатство та дії людини, направлені на задоволення своїх потреб [15, с. 107]. Теоретичною основою нової (неокласичної) парадигми економічної теорії стає маржиналізм. По-суті – це суб’єктивістська парадигма. В межах цієї парадигми в подальшому формуються інші концептуальні школи. Думається, що не виходять за її межі і кейнсіанство та інституціоналізм.

Необхідність розробки нової парадигми економічної теорії впливає, як підкреслювалось вище, із глибоких якісних змін в умовах економічного життя сучасних суспільств, з того незаперечного факту, що на основі постулатів неокласичної парадигми не можна забезпечити нині динамічне економічне зростання і сталий розвиток, а тому необхідно сприяти “відходу” від ортодоксальної економічної теорії, де не має місця відтворенню природного середовища [16, с. 90].

Очевидно, що сучасна економічна теорія переживає глибоку кризу. Висновок про її виникнення зробили вчені ще в 70-80 роках ХХ ст. (Д. Белл, “Криза економічної теорії”). А. Гальчинський у своїй фундаментальній праці “Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань” (2013) пише, що “криза економічної теорії відбиває кризу не лише суспільного процесу, а й суспільствознавства загалом” [6, с. 33]. Він взагалі висловлює думку про циклічність в розвитку науки, виділяючи при цьому такі етапи: 1) етап “початку науки”; 2) етап “чистої науки”, коли формуються її системна цілісність і відносна самостійність, а об’єкт дослідження постає у “знятому вигляді”; 3) криза у розвитку науки [6, с. 36]. На етапі кризи науки відбувається перегляд фундаментальних основ наукового пізнання, наука розвивається найбільш інтенсивно. Багато науковців, звертає увагу А. Гальчинський, наголошують, що “наука розвивається стрибками”, через механізм “наукових революцій” [6, с. 37].

Досліджуючи проблему парадигмального оновлення предмета економічної теорії, потрібно констатувати, що в поглядах з цього приводу існують значні відмінності. Зумовлюється це різними причинами. Але головна з цих пов’язується з “умінням” науки виконувати пізнавальну функцію, яка не завжди в змозі своєчасно відобразити всі об’єктивні зміни в реальній дійсності і часом продовжує оперувати старими поняттями і категоріями. Це проблема складності пізнання, що проявляється у його відставанні від динаміки реальних якісних змін, які характеризують економічний розвиток.

Отже, нова парадигма економічної теорії має фіксувати як *істинність* якісних змін у суспільному виробництві, так і їх *достатню глибину*, утворення нової якості системи, тобто їх парадигмоутворюючий характер.

Для прикладу візьмемо підхід до з'ясування змін, що відбулися в капіталізмі на рубежі XIX – XX століть, коли він із першої фази – капіталізму вільної конкуренції, переріс у другу фазу – монополістичний капіталізм. В той час цілий ряд пояснень нових явищ в капіталізмі (як буржуазних економістів – Дж. А. Гобсона та ін., так і соціал-демократів – К. Каутського, Р. Гільфердинга) зводилося їх авторами до того, що панування монополій у суспільному виробництві ідентифікувалось з епохальними змінами, а тому розглядалося як народження нової системи (планомірного капіталізму “ультраімперіалізму”, капіталізму для народного блага). І тільки В. І. Ленін розкрив істинну природу тих змін, що відбулися в економічній системі капіталізму на рубежі XIX – XX століть, показавши, що сутність капіталістичного виробництва не змінилася, залишилась його основна мета – виробництво додаткової вартості (одержання прибутку). Проте, на базі концентрації і централізації капіталу відбулася його монополізація, змінився характер конкуренції, виразом нової ролі банків стало панування у всіх сферах суспільного життя фінансового капіталу, сформувалися такі ознаки нової фази як вивіз капіталу, економічний та територіальний поділ світу [17].

Тобто, зміни у природі капіталізму на рубежі XIX–XX століть були досить глибокими, але вони не змінили його суті як суспільної системи ринкового типу, економічною основою якої є капіталістична приватна власність. Парадигмою економічної теорії, на основі якої досліджується капіталізм на його монополістичній стадії, залишається та ж – неокласична парадигма.

Розглядаючи зміст нових підходів до аналізу різних сторін економічної теорії, що виникли у XX ст. – на початку XXI ст. (еволюцію неокласичного напрямку: теорії монополістичної та недосконалої конкуренції Е. Чемберліна і Дж. Робінсон, неортодоксальну теорію Й. Шумпетера, неокласичні теорії економічного зростання; теорії європейського неолібералізму; сучасні неоконсервативні теорії та ін.), ми маємо аргументовані підстави зробити висновок, що всі ці підходи ґрунтуються на одній і тій же парадигмальній основі – неокласичній парадигмі. Проте правдою залишається і те, що потреба у багатьох нових підходах (тим більше, методологічних: теорії системної трансформації капіталізму, теорія прав власності) свідчить, що інтенсивно нарощуються ті об'єктивні умови економічної діяльності суспільств, які потребують все нового і нового теоретичного осмислення. Ці умови випливають із революційних змін у матеріально-технічній базі виробництва, прогресуючої ролі науки і знань, інформації, людського капіталу та ін. Ще “новіші” процеси виникають у зв'язку з глобалізацією світового господарства, загостренням у ньому протиріч, посиленням конкуренції у сфері природокористування тощо. Обґрунтувати всі ці явища і, тим більше, визначити стратегічні орієнтири майбутнього економічного розвитку країни, регіонів і всього світу на старій парадигмальній основі стає неможливим. Очевидно, що сучасна економічна теорія знаходиться на третьому етапі циклу існуючої, неокласичної парадигми, тобто вона стоїть на порозі нової парадигми.

Дослідження змісту нової парадигми економічної теорії має спиратися на методологічні підходи, які забезпечують істинність дослідження і зроблених висновків. Такими підходами є:

- глибоке знання і чітке окреслення історичного змісту об'єкта економічної теорії;
- визначення предмета економічної теорії на основі всіх змін, що відбуваються в історичному процесі розвитку її об'єкта;
- врахування принципу детермінізму при визначенні і характеристиці предмета економічної теорії, насамперед, логічного зв'язку “об'єкт” → “предмет” (а не “предмет” → “об'єкт”);
- виявлення внутрішньої логіки розвитку і змін структури самого предмета економічної теорії;
- з'ясування типових характеристик суб'єктів економічних відносин на всіх етапах історичного розвитку об'єкта економічної теорії;
- використання методу діалектики в оптимальному поєднанні з іншими методами дослідження;
- врахування особливостей предметної сфери економічної теорії як сфери суспільної, насамперед, особливостей дії та використання об'єктивних законів цієї сфери;
- чітке розмежування об'єктивних економічних явищ і правових форм їх використання.

Грунтуючи дослідження на науковій методології, економічна теорія виявляє історичні і логічні лінії соціально-економічного розвитку, що виражають поступовий рух людських суспільств, причинно-наслідкові зв'язки та глибинні якісні зміни в продуктивних силах і економічних відносинах, формах буття людей та їх взаєминах з природою. На цій основі визначаються відмінності між окремими якісними періодами суспільного процесу, рубежі переходів від одного історичного періоду до іншого, рушійні сили (фактори) економічного розвитку, зміст і географія якісних змін у кожному періоді тощо. Тільки в сукупності все це створює найбільш повну характеристику об'єкта і предмета економічної теорії і складає наукову основу формування її нової парадигми.

Характер змін у суспільному виробництві і відповідній економічній системі країн, починаючи з другої половини ХХ століття, такий, що вносить кардинальні відмінності у змістовну базу нової парадигми економічної теорії. Основними ознаками цієї (постнеокласичної) парадигми мають стати:

- 1) новий зміст економічних відносин, що впливає з інтелектуалізації виробництва, утвердження “економіки знань” та інформаційного суспільства, зростання інтелектуального продукту та інтелектуального багатства;
- 2) розширення функцій людини як суб'єкта і об'єкта економічного процесу;
- 3) кардинальне оновлення відносин власності шляхом розвитку інтелектуальної власності, яка стає основною формою системи відносин власності, та розвитку колективних форм;
- 4) заміна ліберальної моделі економічної системи на соціально-орієнтовану із забезпеченням пріоритету загальнодержавних інтересів та провідної ролі держави;
- 5) створення економіки сталого зростання та становлення ноосфери.

Всі названі ознаки нової парадигми економічної теорії, складаючи цілісну систему, – це новий етап людської цивілізації, заснований на силі розуму і новій системі економічних знань. Умовою утвердження цього етапу є створення нової

системи відносин власності, яка має закласти широкі можливості для розвитку інтелектуальної діяльності та привласнення її результатів в інтересах всього суспільства.

Нову парадигму економічної теорії можна назвати “парадигмою економіки знань та сталого розвитку”.

Наприкінці зупинимося ще на питанні: настільки нова парадигма економічної теорії буде відповідати засадам маржиналізму, а, отже, мотивувати поведінку виробників і споживачів вимогами теорії граничної корисності? Думається, що вона буде звільнятися від теорії загальної корисності, поскільки оцінка споживачами (суспільством) наступних екземплярів інтелектуального продукту (блага) не буде знижуватися по мірі зростання їх кількості. Адже це продукт інтелектуальної діяльності людини, продукт знань, продукт людського розуму. Збільшення кількості цього продукту не може автоматично призводити до зниження його корисності. Швидше буде навпаки: нарощування кількості інтелектуального продукту є свідченням зростання кількості нових знань у виробництві, що означає постійну його інтелектуалізацію. За таких умов сфера дії законів граничної корисності буде звужуватися.

Висновки. Сучасне світове господарство переживає глибокі трансформаційні зміни: формується постіндустріальне суспільство як вищий ступінь суспільного прогресу. Його виразом є становлення “економіки знань”, “інформаційної економіки”. Визначальними рисами цього історичного періоду людської цивілізації є масове використання найпередовіших інноваційних технологій (інформаційних, нанотехнологій тощо), загальна інтелектуалізація виробництва. Основою сучасного виробництва становиться інтелектуальний капітал.

Глибокі якісні зміни у суспільному виробництві створюють дійсно нову якість економічного життя, яку уже не можна дослідити (тим більше на високому науковому рівні) на основі поширеної неокласичної парадигми економічної теорії. Об’єктивно складається ситуація для переходу до нової, постнеокласичної парадигми. Економічна наука при цьому має обґрунтувати ті методологічні підходи, які забезпечать як глибокий (істинний) аналіз парадигмальних змін у суспільному виробництві з входженням його у постіндустріальну еру, так і визначити змістовні ознаки (складові) нової парадигми економічної теорії.

Торкаючись методологічних підходів до формування нової парадигми економічної теорії, відзначимо, що їх обґрунтування потребує, насамперед, наукової глибини і “чистоти” визначення змісту предмета економічної теорії з урахуванням його еволюційних змін. Основні ж ознаки нової, постнеокласичної парадигми економічної теорії впливають із загальної інтелектуалізації суспільного виробництва, становлення “економіки знань” та утвердження інтелектуальної власності.

Використані джерела:

1. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / за ред. С. І. Юрія, С. В. Савельєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.
2. Статистичний щорічник України за 2012. Державна служба статистики України. – К. : ТОВ “Август Трейд”, 2013. – С. 552.
3. Гальчинський А. С. Суперечності реформ: в контексті цивілізаційного процесу. – К. : “Українські пропілєї”, 2001. – С. 228, 230 ; Гош О. Функціонування соціально-економічного ладу в Україні // Економіка України, 2009. – № 10. – С. 54-61; Єценко П. С. Догми і реалії “нової економіки”

- // Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць / за ред. проф. Ю. І. Єханурова, А. В. Шегди. – К. : Видавничо-погіграф. центр “Київський університет”, 2011. Вип. 24. – С. 13-22.
4. Политическая экономия : учебник. – М. : Гос. из-во политической литературы, 1954 (Академия наук СССР, Институт экономики); Политическая экономия : учебник для вузов / В. А. Медведев, Л. И. Абалкин, О. И. Ожерельев и др. – М. : Политиздат, 1988. – 735 с.
 5. *Базилевич В. Д., Ільїн В. В.* Метафізика економіки. – К., 2007. – 718 с.
 6. *Гальчинський Анатолій.* Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань / А. Гальчинський. – К. : Либідь, 2013. – 472 с.
 7. *Гош О. П.* Політична економія України: навчальний посібник. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 243 с.
 8. *Єщенко П. С.* Куда движется глобальная экономика в XXI веке? / П. С. Єщенко, А. Г. Арсеєнко. – К. : Знання України, 2012. – 479 с.
 9. *Зайцев Ю. К.* Сучасна політична економія (проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень) : навч. посіб. / Ю. К. Зайцев, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2011. – 337 с.
 10. *Гесць В. М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. – К., 2009. – 863 с.
 11. *Гражевська Н. І.* Економічні системи епохи глобальних змін. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
 12. *Чухно А. А.* Твори : у 3 т. / НАН України, Київ, ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.-дослідний фін. ін.-т при Міністерстві фін. України. – Т. 3 : Становлення еволюційної парадигми економічної теорії. – 2007. – 712 с.
 13. *Радченко В. В.* Предмет економічної теорії як наукова проблема в умовах сучасної України // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 18. Економіка і право : зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2005. – № 3. – 200 с. та ін.
 14. *Маркс К.* Теории прибавочной стоимости (IV том “Капитала”). – Ч. II. – М., 1957.
 15. Історія економічних учень : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2004. – 1300 с. [Класичний університет].
 16. *Корнійчук Л.* Економічне зростання і сталий розвиток // Економіка України, 2008. – № 4. – С. 82-90.
 17. *Ленин В. И.* Империализм, как высшая стадия капитализма (Популярный очерк). – ПСС, Т. 27. – С. 299-426.

Радченко В. В. Развитие предмета экономической теории: проблема новой парадигмы и роли собственности.

В статье исследуется проблема становления новой парадигмы экономической теории на основе развития ее предмета. Выясняется характер изменений в мировом хозяйстве в условиях формирования постиндустриального общества, общей интеллектуализации производства, утверждение “экономики знаний”, изменений настолько глубоких, что вносится новое качество в предмет экономической теории, исследовать который теперь на основе неоклассической парадигмы становится невозможным. Выясняются методологические подходы, которые должны обеспечивать формирование новой парадигмы, определяются основные признаки ее содержания. Самое главное, что новая парадигма экономической теории основывается на “экономике знаний”, общей интеллектуализации производства и утверждении интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: предмет экономической теории, парадигма экономической теории, неоклассическая парадигма экономической теории, постнеоклассическая парадигма экономической теории, экономика знаний, интеллектуальная собственность.

Radchenko V. V. Development subject economic theory: the problem a new paradigm and the role of ownership.

This paper investigates the problem of establishing a new paradigm of economic theory based on the development of the subject. We explain the nature of the changes in the world economy in the emerging post-industrial society, intellectualization total production establishment “knowledge economy” changes so profound that brought a new quality to the subject of economic theory to explore what is now based on the neoclassical paradigm becomes impossible. Investigates methodological

approaches that should ensure the formation of a new paradigm defines the main features of its content. The most important is that a new paradigm of economic theory is based on the "knowledge economy" intellectualization of total production and consolidation of intellectual property.

Keywords: *the subject of economic theory, the paradigm of economic theory, neoclassical economics paradigm, postneoklasyczna paradigm of economic theory, the knowledge economy, intellectual property.*

УДК 330.1; 339.9

Кудінова А. В.
*Державний вищий навчальний заклад
"Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана"*

ГЛОБАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ: ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ

Стаття присвячена проблемі формування сучасного напрямку політичної економії, а саме глобальній політекономії, визначенню її змісту, предмету, ключових завдань як суспільствознавчої науки, а також основних принципів методології глобальної політичної економії.

Ключові слова: *інтернаціоналізація, глобальна політична економія, глобалізація.*

Проблема нерівномірного, стрибкоподібного, асиметричного економічного розвитку набула останнім часом особливої актуальності. Якщо країни, що розвиваються, демонструють бурхливий розвиток, то у слаборозвинутих країнах, навпаки, спостерігається від'ємна динаміка виробництва та споживання, поступова вичерпаність транснаціональними корпораціями природних, людських та інших ресурсів цих країн. Якісне дослідження та аналіз подібних диспропорцій можливі лише за допомогою методології та інструментарію політичної економії, що дозволяють визначити стратегію соціально-економічного та соціокультурного розвитку, виявити потенціал, рушійні сили того способу виробництва, що формується, розкрити обмеження та перспективи одних економічних форм у порівнянні з іншими, "зафіксувати" нову основу суспільно-економічного устрою як органічну складову певного технологічного способу виробництва.

Природно, що класична політична економія розглядала історичні перспективи ринкової економіки на основі закономірностей та тенденцій індустріальної епохи (провідна роль матеріального виробництва, домінування фізичної праці, компенсація особистої незалежності найманого працівника його економічною залежністю від підприємців та капіталу взагалі).

Проте процеси інтернаціоналізації, глобалізація світового господарства на ринкових засадах та інформаційних принципах, трансформація соціально-економічних відносин (зміна форми та змісту класової структури суспільства, модифікація фундаментальних основ ринкової економіки, звуження капіталістичної периферії, потоки приватного капіталу тощо), глобальна фінансово-економічна криза, зростання ролі інтелектуальної власності (економічна реалізація якої суттєво відрізняється від реалізації власності на матеріальні та фінансові фактори), доводять необхідність